

SOVON NIEUWS

20e jaargang
maart 2007

Alweer twee broedseizoenen geleden kreeg de **Tapuit** in het 'Jaar van...' speciale aandacht. Dat leverde slechts 250-300 territoria op, nagenoeg beperkt tot de duinen ten noorden van het Noordzeekanaal en enkele Drentse heidevelden. Becijferd werd dat de vastgestelde jongenproductie te laag was om de huidige populatie stabiel te houden. Om dit verder te onderzoeken, vroegen we de tellers ook in 2006 om medewerking.

Het is de bedoeling het **Wadden-onderzoek** langs vier hoofdlijnen verder te ontwikkelen: (1) foerageerverspreiding, (2) kweldervogels, (3) geïntegreerde populatiemonitoring, en (4) flyway-onderzoek. SOVON-Texel zet haar onderzoeksvisie met betrekking tot de foerageerverspreiding uiteen.

In Europa broeden ongeveer **20.000 paar Steltkluten**. De fraaie vogel met het zwart-witte verenkleed, de lange dunne snavel en de extreem lange rode poten is in ons land een vrij zeldzame zomervogel waarvan losse waarnemingen worden ingezameld met het BSP. Het aantal waargenomen Steltkluten fluctueert sterk van jaar op jaar en staat duidelijk in verband met het aantal broedvogels.

Dat het al een tijd niet goed gaat met **de Blauwe Kiekendief** is algemeen bekend. Momenteel broedt nagenoeg de hele Nederlandse populatie op de Waddeneilanden. Omdat de aantallen ook daar sinds 1995 rap achteruit gaan, is haast geboden om de oorzaken van de afname te achterhalen. Om die reden wordt vanaf 2004 door SOVON in opdracht van Vogelbescherming Nederland onderzoek uitgevoerd naar broedsucces, voedselkeuze en dispersie.

Tellers van Huis- en Oeverzwaluw zijn gewend aan flinke jaarlijkse fluctuaties. Maar in 2006 was dat niet het geval: beide soorten wisten de relatief hoge stand van het vorige jaar vast te houden. Dat is dan op landelijk niveau, binnen de regio's traden soms behoorlijke veranderingen op.

Guus van Duin, enthousiast vogelaar en journalist bij Trouw, verzorgde bijna tien jaar lang interviews voor SOVON-Nieuws. Zijn laatste interview stond in het vorige nummer. Alle reden om in dit nummer de meester zelf aan het woord te laten: 'Ik had wel eens een jaartje Zeer Recalcitrante Personen aan het woord willen laten'. Guus bedankt!

SOVON-Nieuws

Nieuwsbrief van SOVON Vogelonderzoek Nederland.

SOVON-Nieuws publiceert over SOVON vogeltellingen, over de vereniging, en over andere zaken betreffende vogels in Nederland.

Redactie

John van Betteray, Fred Hustings
Kees Koffijberg, Chris van Turnhout &
Peter Eekelder (illustraties).

Overname van artikelen of illustraties
alleen in overleg.

SOVON-Nieuws wordt gedrukt op
chloorvrij papier. ISSN 1383-0635.

Lidmaatschap

Contributie: minimaal € 12,-.

SOVON-leden ontvangen vier maal
per jaar SOVON-Nieuws en korting
op SOVON-uitgaven.

Ledenadministratie Jeroen van Zuylen,
zie bureau-adres SOVON.

Bestuur

Voorzitter: Hans van Dord

Secretaris: Guus Durville, per adres
SOVON.

Penningmeester: Louis Dolmans

Overige bestuursleden: Rob Goldbach,
Adrie Hottinga.

E-mail: bestuur@sovon.nl

Bureau

Adres SOVON, Rijksstraatweg 178,
6573 DG Beek-Ubbergen.

Tel: 024-6848111, Fax: 024-6848122,

E-mail: info@sovon.nl

Homepage: www.sovon.nl

Giro: 2905988, Rabo: 10.51.17.056.

Ledenraad

Zie www.sovon.nl/vereniging voor uw
ledenraadsleden

E-mail: ledenraad@sovon.nl

Directeur Frank Saris

Communicatie Carolyn Vermanen

Monitoring en Inventarisaties Rob Vogel

Onderzoek en Advies Ruud Foppen

Doelstelling

SOVON Vogelonderzoek Nederland stelt
zich ten doel het coördineren, stimuleren
en publiceren van ornithologisch veld-
onderzoek ten behoeve van natuur-
bescherming, beleid en wetenschap.

De vereniging tracht dit doel te bereiken
door het organiseren van grootschalige
projecten waarin wordt samengewerkt
tussen vrijwilligers, stafmedewerkers en
andere instellingen.

Layout: van Groot tot Klein

Druk: van Mameren Repro b.v.

Foto omslag:

Steltkluut (Harvey van Diek)
Guus van Duin (Fred Hustings)

In het oosten is alles beter

Als student was ik omstreeks 1975 bezig met onderzoek langs de Friese kust. Hiervoor reisde ik regelmatig met de trein van Leeuwarden naar Harlingen. Aan weerszijden kon je eind april genieten van vele soorten weidevogels, waarbij Grutto en Kievit bijna even algemeen waren. Decennia daarvoor noteerden ook natuurbeschermers van het eerste uur hun indrukken vanuit de trein: nog iets meer Grutto's, en bovendien soorten als Zomertaling en Watersnip. Dit bizarre voorjaar keek ik vanuit dezelfde trein opnieuw om me heen: zowel op de heen- als terugreis welgeteld één Scholekster en één Kievit. Het land lag er, begin mei, wat verlaten bij. Ja, het is dan ook een raar, droog voorjaar geweest. Maar belangrijker is natuurlijk de intensieve boerenpraktijk. Een beetje weidevogel kan dit niet meer bijhouden. Op het onlangs in Italië gehouden EBCC-congres verhaalde SOVON over veldexperimenten ter ondersteuning van de Veldleeuwerik. Een Roemeense collega vroeg wat op de vertoonde dia - een agrarisch landschap - te zien was. Het was in zijn ogen een groen bijartlaken met aan de horizon een platte mestfabriek, eufemistisch boerderij genaamd. En op de voorgrond een paar vierkante meter apart ingezaaid voor een nestje Veldleeuwerik. 'What a shame', stamelde hij. Helemaal verbijsterd was hij toen ik hem in de pauze vertelde hoe dat in ons land is gegaan en hoe het binnen een jaar of tien, als er niet snel wat verandert, de nu nog redelijk intacte agrarische landschappen langs de oostelijke grenzen van de EU zal vergaan. Er is geen landschap in ons land waarin zoveel 'natuurbeschermingsgeld' gepompt wordt als het agrarische. Maar wat levert het nu eigenlijk op? Al vele keren zijn er evaluaties uitgevoerd van genomen maatregelen. Steeds moet de referentie naar beneden worden bijgesteld. En steeds komt Nederland daar bij de EU mee weg. Maar hoe lang nog? Als we met moderne technieken nu verspreidingskaarten van Europese broedvogels laten zien, blijkt die van de Veldleeuwerik bij ons grote witte plekken te vertonen, met een mooi oplopende gradiënt naarmate je verder oostelijk de EU ingaat. Natuurlijk, er zijn lichtpuntjes. Zo worden er momenteel op de hogere zandgronden en in beekdalen in Drenthe herstelprojecten uitgevoerd, waarbij de bestaande toestand van 40 jaar geleden (gekarteed als uitgangspunt voor het ruilverkavelingsbestek) nu als nieuwe referentie wordt gebruikt. Scheelt een hoop werk, maar je vraagt je wel af hoe dit heeft kunnen gebeuren. Die verdroogde woestijnen zijn wel de witte vlekken op onze kaarten! Het wordt in mijn ogen de hoogste tijd dat we bij alle goede bedoelingen ook echt harde cijfers gaan verzamelen, niet alleen in termen van trends, maar ook nauwkeurig per genomen maatregel, per regio. Hiervoor zou het landelijke meetnet plaatselijk slim verdicht kunnen worden (naast het beter bundelen van nog niet geïncorporeerde monitoringinspanningen van anderen), om zo maatregelen daadwerkelijk te kunnen evalueren. Op dit moment dreigt de EU ons land met korting op de landbouwsubsidies, aangezien we te weinig aan monitoring van productkwaliteit doen. We zouden staan raar staan te kijken als zo'n maatregel over een paar jaar ook over de te handhaven natuurkwaliteiten wordt uitgesproken. In mijn ogen, en zeker in die van mijn Roemeense collega, zou dat heel terecht kunnen zijn. We gaan dus verder en nog beter kijken!

Frank Saris

Agenda

Juni

(22/23) **Simultaantelling Kwartelkoningen**

Juli

(14) **watervogeltelling monitoringgebieden, integrale telling Waddenzee**

Augustus

(18) **watervogeltelling monitoringgebieden**
(25/26) **Vogelfestival 2006**

September

(15) **integrale telling Waddenzee**
(15) **watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- & zwanentelling**

Oktober

(13) **watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- & zwanentelling**

November

(24) **Landelijke dag 2007**

Het bord van SOVON-Texel bij de hoofdingang van het NIOZ met Bruno Ens en Frank Saris (foto Bert Aggenbach) en een luchtfoto (Google Earth) van het NIOZ ten oosten van de veerhaven op de uiterste zuidpunt van Texel.

Nieuwe ontwikkelingen Waddenonderzoek

In de eerste SOVON-Nieuws van 2006 staat een kort berichtje over mijn toetreding tot SOVON om het Waddenonderzoek te versterken. Inmiddels is alweer een jaar verstreken. Een mooi moment om uit de doeken te doen wat het afgelopen jaar gebeurde en wat we de komende jaren hopen te bereiken. Als eerste is er kantoorruimte gehuurd bij het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) welke gebruikt wordt door Lieuwe Dijkse, Kees Oosterbeek en mijzelf. Ondertussen is er ook een mooi bord bevestigd bij de ingang (zie foto). Huisvesting op het NIOZ vergemakkelijkt de samenwerking van SOVON met de onderzoekers van NIOZ en IMARES (voorheen Alterra).

Onderzoeksvisie

Het afgelopen jaar werd deels besteed aan het maken van (en praten over) plannen. Dat resulteerde in een onderzoeksvisie waarbij centraal staat dat Waddengebied en Delta tot de belangrijkste Europese wetlands behoren. Ze vormen voor talrijke vogelsoorten een onmisbare schakel in het netwerk van wadgebieden op de Oost-Atlantische trekroute, een gebied dat zich uitstrekt van Noordoost-Canada en Centraal-Siberië tot het uiterste zuiden van Afrika. In beide gebieden vinden tal van (deels omstreden) menselijke activiteiten plaats, zoals schelpdiervisserij, militaire oefeningen, gaswinning, garnalenvisserij en recreatievaart, die een direct effect op het ecosysteem hebben. Daarnaast zijn er grootschalige invloeden die op een meer indirecte manier zijn terug te voeren op menselijke activiteiten dan wel van natuurlijke oorsprong zijn. Denk daarbij aan (gevolgen van) klimaatschommelingen en -veranderingen (zachte en strenge winters, verhoging van temperaturen, zeespiegelstijging), het teruglopen van de eutrofiëring en de uitbreiding van exoten, zoals de Japanse oester. De hoofdvraag is wat de effecten zullen zijn op aantallen en verspreiding van trek- en broedvogels in Waddenzee en Delta. Zonder goede monitoring is er weinig kans een antwoord te vinden, maar met monitoring alleen komen we er niet. Monitoringgegevens zijn geschikt om correlaties te zoeken tussen veranderingen in aantallen vogels en bijv. bepaalde menselijke activiteiten. Dat levert belangrijke aanwijzingen over de factoren die veranderingen in vogelaantallen veroorzaken, maar geen bewijs. Daarvoor is gericht effectonderzoek nodig, in combinatie met de ontwikkeling van verklarende modellen.

Het is de bedoeling dit onderzoek langs vier hoofdlijnen verder te ontwikkelen: (1) foerageerverspreiding, (2) kweldervogels, (3) geïntegreerde populatiemonitoring, en (4) flyway-onderzoek. Omdat de ruimte hier beperkt is, wordt alleen de eerste onderzoekslijn uiteengezet, de overige volgen later.

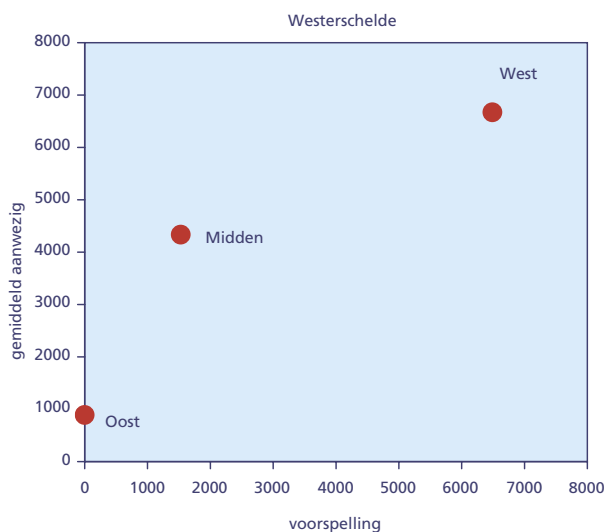
Foerageerverspreiding

Dankzij de regelmatige tellingen tijdens hoogwater door een legioen van vrijwilligers hebben we een goed beeld van de aantallen, en het verloop daarin, van vogels die gebruik maken van droogvallende platen in Waddenzee en Delta. Veel minder weten we over vogels die tijdens hoogwater meestal op open water blijven, zoals Eiders. Ze worden standaard slechts éénmaal per jaar integraal geteld, door professionals vanuit een vliegtuig. Nog minder weten we waar wadvogels tijdens laagwater naar voedsel zoeken. Dat betekent dat we niet goed in staat zijn aan te geven welke delen van Waddenzee en Delta het belangrijkst zijn voor de vogels. Daarmee wordt het ook erg moeilijk om oorzaken van veranderingen te achterhalen.

Boottellingen

De foerageerverspreiding vormt dus een belangrijke lacune binnen de monitoring, zowel wat betreft vogels die op platen naar voedsel zoeken als vogels die op open water blijven. Voor de laatste groep zou allereerst de frequentie van de integrale vliegtuigtellingen moeten worden opgevoerd. Ze zouden niet alleen in de wintertijd moeten plaatsvinden maar ook in de nazomer, om een idee te krijgen over de belangrijkste ruiconcentraties Eiders en Bergeenden. Niet alle vogels van open water zijn echter goed vanuit een vliegtuig te tellen. Verspreide clubjes Grote Zee-eenden en IJseenden worden vrijwel zeker onderteld en dat geldt helemaal voor de fuutachtigen. Alleen vanuit een boot kunnen ze betrouwbaar worden geteld.

Zowel vrijwilligers als professionals maken met enige regelmaat vaartochten over de Waddenzee, o.a. om sommige platen te bereiken die met hoogwater geteld worden. Tijdens de vaartocht kan dus waardevolle informatie verzameld worden! Dat moet dan wel volgens een vaste systematiek gebeuren en daarom is contact gezocht met Kees Camphuysen van het NIOZ, die dit soort boottellingen al jaren uitvoert en voorzitter is van de European

Figuur 1: Het aantal Scholeksters dat overwintert in verschillende deelgebieden van de Westerschelde, als functie van het met WEBTICS op grond van voedselaanbod en hoogteligging voorspelde aantal.

Seabirds at Sea Group, die een grote database met tellingen beheert. Kees zou een training over de beste telmethode geven voor geïnteresseerden, maar op de afgesproken dag moest de oefenboot (de Navicula van het NIOZ) plotsklaps naar het dok... Het is nog niet gelukt een nieuwe afspraak te maken, maar dat gaat zeker lukken. Mensen met interesse voor deze training kunnen zich melden bij Peter de Boer.

Laagwatertellingen

Hoewel we nog geen grootschalige laagwatertellingen hebben, staan we toch niet helemaal met lege handen. Het ligt namelijk voor de hand dat de hoogwatervluchtplaatsen in de buurt van de laagwaterfoerageergebieden zullen liggen. Door in te schatten welke wadplaten bij welke hoogwatervluchtplaatsen horen, is het mogelijk om een verband te zoeken tussen het type wadplaat (zandig of slikkig, hoog of laag in de getijzone etc.) en het voorkomen van de verschillende wadvogelsoorten. Ook is het mogelijk om gebieden met een bepaalde menselijke activiteit, zoals schelpdiervisserij, te vergelijken met gebieden zonder die activiteit.

Een probleem is dat de toekenning van een bepaalde wadplaat aan een bepaalde hoogwatervluchtplaats tot nu toe steeds gebaseerd was op een inschatting van experts, en niet op harde feiten. Het is dus altijd de vraag of die toekenning wel correct was. Een onjuiste toekenning zal tot onjuiste conclusies leiden en dat is een slechte zaak, zeker als het om gevoelige kwesties als schelpdiervisserij gaat. Er is dus alle reden om te proberen een beter idee te krijgen waar de vogels van een bepaalde hoogwatervluchtplaats nu precies foerageren. Het zou helemaal mooi zijn als we ook meteen voor de verschillende vogelsoorten konden bepalen op welke typen wad ze de hoogste dichtheden bereiken.

De eerste stap is het ontwikkelen van een goede methodologie. Half april hebben we daarom met belangstelden een oefenweekend op Schiermonnikoog gehouden. Uiterst leerzaam, maar we zijn er nog niet uit. Zo is goede oriëntatie op het drooggevallen wad bijzonder moeilijk. Een GPS en een gedetailleerde kaart, liefst met ingetekende GPS-punten, zijn een eerste vereiste. Daarnaast is het moeilijk om de afstand tot de vogels goed te bepalen. Natuurlijke grenzen veranderen in een dynamisch wadgebied voortdurend (alleen onnatuurlijke grenzen zoals dijken en piertjes zijn voldoende stabiel) en zijn vaak erg heterogeen wat betreft substraat. Je kunt stokjes neerzetten, maar dat is veel werk en de stokjes spoelen regelmatig uit. Speciale

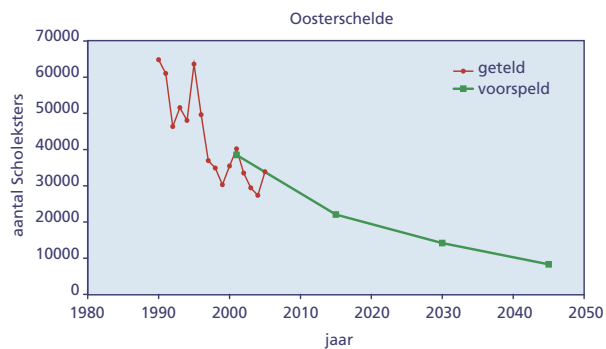
meetapparatuur bestaat wel maar is duur en nog amper getest. Misschien wel het grootste probleem is de veiligheid. De Waddenzee is onze wildste wildernis en daar horen levensbedreigende risico's bij. Als je niet oppast, wordt je overvallen door het tij, met een wisse verdrinkingsdood als gevolg. Het telprogramma zal dus zodanig moeten worden opgezet dat de veiligheid van de tellers gegarandeerd is. Ondanks deze obstakels is enig optimisme gerechtvaardigd over de mogelijkheid om een laagwatertelprogramma te ontwikkelen waaraan ook vrijwilligers kunnen meedoen. Het streven is erop gericht om de eerste telling te organiseren voor het najaar van 2008.

Voorspellen WEBTICS

In het ideale geval brengen we al onze kennis over de foeragerende wadvogels samen in een model dat aangeeft hoe ze zich verspreiden over de droogvallende wadplaten en hoe ze de voedselvoorraden in de loop van de winter uitputten. Voor de Scholekster bestaat zo'n model: WEBTICS (Wader Energy Balance Tidal Cycle Simulator). Kees Rappoldt en ik hebben dat een aantal jaren geleden ontwikkeld in het kader van EVA II, het evaluatie-onderzoek aan de schelpdiervisserij. Ondertussen heeft Kees Rappoldt zijn eigen bedrijf opgericht (EcoCurves) met medeneming van het model. Het afgelopen jaar hebben EcoCurves en SOVON enkele opdrachten met WEBTICS uitgevoerd voor Rijkswaterstaat. Het model rekent uit hoeveel prooidieren door de Scholeksters in de loop van de winter worden opgegeten, en ook waar dat precies gebeurt. Nog belangrijker: het model berekent hoe moeilijk of makkelijk de vogels het hebben om aan de kost te komen. Als ze het erg moeilijk hebben, nemen de aantallen op den duur af. Dat kritische stressniveau moet dus niet worden overschreden en de dichtheid Scholekster waarbij dit kritische stressniveau wordt bereikt, vormt een schatting voor de draagkracht van een gebied. Het model werd ontwikkeld voor Waddenzee en Oosterschelde; de parameterschattingen zijn dus op die gebieden gebaseerd. Het aardige is dat ook onze schattingen van de draagkracht van deelgebieden in de Westerscheldes goed overeenkwamen met de getelde aantallen (figuur 1).

Dat geeft vertrouwen en vormt een goede basis voor scenarioberekeningen met zo'n model. Je kunt bijvoorbeeld uitrekenen wat er met de draagkracht voor Scholeksters gebeurt als de droogvallende platen in de Oosterschelde nog verder eroderen. Die erosie is het gevolg van de zandhonger van de

Wadvogeltelling (Lieuwe Dijkens).

Figuur 2: Het aantal Scholeksters dat in de Oosterschelde overwinterde in de periode 1990-2005 en de voorspelling van de draagkracht voor Scholeksters met WEBTICS op basis van de voorspelde veranderingen in droogvalduur van de platen.

geulen, die weer het gevolg is van de bouw van de Stormvloedkering. Hierdoor gaat er tijdens elke getijdencyclus veel minder water door de geulen dan vroeger, waardoor de geulen onnatuurlijk groot werden ten koste van de platen. Rijkswaterstaat heeft schattingen gemaakt hoe snel de plaaterosie zal verlopen en op basis daarvan konden voorspellingen gedaan worden over de droogvalduur van de platen in 2015, 2030 en 2045. Met WEBTICS kon worden berekend dat de draagkracht voor Scholeksters zal afnemen van iets minder dan 40.000 ex. naar 10.000 in 2045 (figuur 2). En dan te bedenken dat aan het einde van de vorige eeuw nog regelmatig meer dan 50.000 Scholeksters in de Oosterschelde overwinterden!

Toekomst

Het leuke van voorspellingen is, dat je kunt kijken of ze kloppen. Als ze kloppen is dat goed voor je ego, als ze niet kloppen heb je iets om over na te denken. Dat laatste is mij regelmatig overkomen (zie bijvoorbeeld het stukje in een vorige SOVON-Nieuws over de voorspelde sterfte onder Eiders). Het doet even pijn, maar blijkt op de lange termijn vaak wel zo nuttig. Ik heb redelijk veel vertrouwen in de voorspelde veranderingen in aantallen Scholeksters in de Oosterschelde, maar je weet het nooit. Ook in de realisatie van mijn toekomstvisie heb ik vertrouwen, al waag ik me toch maar niet aan een schatting van de termijn waarbinnen alles gerealiseerd zal kunnen worden.

Bruno Ens

Huis- en Oeverzwaluwen in 2006 stabiel

Tellers van Huis- en Oeverzwaluw zijn gewend aan flinke jaarlijkse fluctuaties. Het komt haast niet voor dat twee jaren gelijke resultaten opleveren. Maar in 2006 was dat het geval: beide soorten wisten de relatief hoge stand van het vorige jaar vast te houden. Dat is dan op landelijk niveau, binnen de regio's traden soms behoorlijke veranderingen op.

Huiszwaluw bij nest (Hans Gebuis)

Zorg dat je meetelt

Bij de Huiszwaluw streven we naar een jaarlijkse steekproef van de landelijke populatie. Dat lukte ook dit jaar weer goed. De getelde kolonies lagen goed verspreid over het land. Er werden in 2006 ongeveer 35.000 huiszwaluwnesten geteld, een aantal dat de laatste jaren wel vaker gehaald is. In kolonies die zowel in 2005 als 2006 bezocht zijn, bleven de aantallen nagenoeg onveranderd (29.777 resp. 29.893 nesten).

Bij de Oeverzwaluw kwam de teller in 2006 uit op rond 21.000 paren, wat ook bij deze soort vrijwel gelijk is aan 2005. Meer dan 90% van de landelijke populatie werd geteld. Een goede prestatie, die de tellers trouwens al vele jaren weten te leveren!

Huiszwaluw boert weer aardig

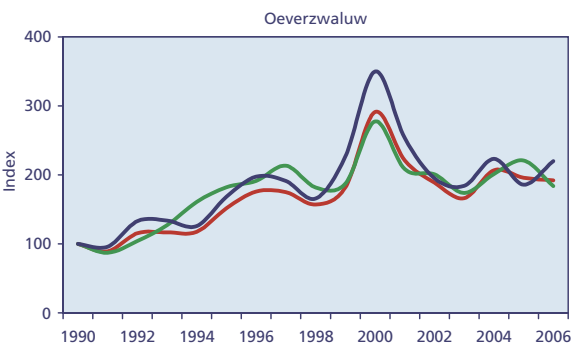
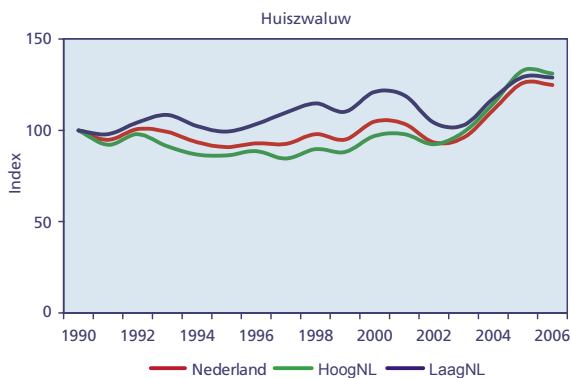
De Huiszwaluw wist zijn winst van de afgelopen jaren goed vast te houden, zowel in Hoog-Nederland (zandgronden) als in het lage deel van ons land (klei en laagveen). Voor zover afname werd geconstateerd, ging het om kleine inzinkingen (afname 10-12%) in enkele regio's op de zandgronden van Overijssel en Gelderland, de zeeklei in Flevoland, rondom het IJsselmeer en in Noord-Holland. Vooruitgang van dezelfde orde grootte wist onze metselende zwaluw te halen in de laagveengebieden van Friesland, Groningen en Overijssel.

Het lijkt al weer lang geleden, maar in de jaren negentig was de landelijke stand tot 30%

lager dan nu. Dit verlies heeft de Huiszwaluw vanaf 2002-03 aardig weten weg te werken, en in sommige regio's zijn de aantallen inmiddels zelfs hoger. Alleen in twee kleiregio's wil het niet vlotten. In het rivierengebied zet het herstel niet door en blijven de aantallen op het niveau van 1990 hangen. Maar het meest treurig gesteld is het op de klei in Zuidwest-Nederland, dat toch altijd een bolwerk was. De aantallen liggen hier grofweg eenderde lager dan in 1990. Dit voedt het idee dat de oorzaak van deze achterblijvende ontwikkeling toch vooral in de regio's zelf gezocht moet worden. In vergelijkbare gebieden elders boert de huiszwaluw immers weer aardig. Blikken we overigens nog verder terug, naar de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw, dan ligt het plaatje anders. De landelijke stand bedroeg toen ongeveer het dubbele van nu. Maar goed, we tellen onze zegeningen.

Oeverzwaluw in 2006 en eerder

Bij de Oeverzwaluw waren de regionale verschillen wat groter dan bij de Huiszwaluw. Terwijl de stand ten opzichte van 2005 landelijk gelijk bleef, nam hij in Hoog-Nederland af (-15%) en in Laag-Nederland juist toe (+21%). De grootste terugval deed zich voor in Zuid-Limburg en op de zandgronden van Gelderland en Overijssel (afname 30-43%), de meeste winst werd geboekt in (delen van) Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland en Noord-Holland-noord (toename 16-53%).

Figuur 1. Aantalsontwikkeling van Huis- en Oeverzwaluw in Nederland en in Hoog- en Laag-Nederland apart (index 1990=100).

Huiszwaluwen (Hans Gebuis)

De landelijke populatie is ongeveer dubbel zo groot als die in 1990. Omstreeks het jaar 2000 wist de Oeverzwaluw zijn aantal tot op grote hoogte op te stuwen, daarna zette weer een daling in. Langetermijnschommelingen zijn bij deze soort normaal. Na de eerste landelijke tellingen in de jaren zestig van de vorige eeuw, die ongeveer 25.000 paren opleverden, liep de stand terug tot nog geen 5000 paren midden jaren tachtig, om te herstellen tot ruim 30.000 in 2000. Tussentijds waren er nog korte oplevingen of inzinkingen. Pieken en dalen in de stand van deze zwaluw zijn sterk gelieerd aan de regenval in de Afrikaanse overwinteringsgebieden. In het broedgebied spelen aanbod van nestgelegenheid (graafwerkzaamheden!) en weersomstandigheden (neerslag, temperatuur) een belangrijke rol.

www.sovon.nl

Zo langzaam begint het gemeengoed te worden om kolonievogelaantallen via internet door te sturen. Er zijn nog wat onwennigheden en kinderziektes, maar in grote lijnen loopt het invoeren goed. Het is bevredigend om direct getallen in te kunnen vullen in het bestand, dan wel correcties of aanvullingen door te geven. Je hebt meteen een overzicht van je telwerk en tegelijkertijd hebben de districtcoördinator en het SOVON-kantoor dat ook. Bovendien kunnen eigen telgegevens in een handomdraai in een overzicht of grafiek gezet worden. Tot in lengte van jaren kunt u uw telresultaten overigens desgewenst blijven invullen op formulieren, bij voorkeur op het Persoonlijk kolonief formulier.

Oeverzwaluwen (Hans Gebuis)

Seizoen 2007

Wat gaat 2007 opleveren voor onze twee zwaluwen? Na de extreem droge en warme aprilmaand werden sommige huiszwaluwtelers wat zenuwachtig, want het aanbod van geschikt nestmateriaal zou wel eens problematisch kunnen zijn. In mei sloeg het weer echter om en kwam vochtige klei, leem of slik volop beschikbaar. Zo werkt dat wel vaker met het wisselvallige Nederlandse weer. En de Oeverzwaluw? De afgelopen Afrikaanse winter was niet bijzonder nat of droog en het afgelopen broedseizoen was erg afwisselend qua neerslag. Betekent dit een stabilisering van de stand? Binnen niet al te lange tijd weten we, dankzij uw telgegevens, wat deze koffiedik-voorspelling waard is. Veel succes en plezier met de zwaluwen!

Arend van Dijk

Respons toestemming gebruik gegevens en enquête

Alle waarnemers hebben in april van SOVON een brief ontvangen met een voorstel tot vereenvoudiging van het geven van toestemming voor het gebruik van gegevens buiten de normale toepassingen van de SOVON-projecten.

Tot nu toe hebben zo'n 2000 waarnemers gereageerd op de brief, waarbij 93% zijn of haar toestemming vooraf geeft. De overige 7% gaf aan per keer al dan niet toestemming te geven. Inmiddels hebben degenen die nog niet hebben gereageerd een herinnering gekregen.

Wij zijn blij met deze uitkomst: gezien de snelheid waarmee soms gehandeld moet worden, vereenvoudigt deze toestemming vooraf de werkzaamheden op kantoor zeer, waarvoor dank!

We hopen en denken tevens met deze actie voldoende recht te hebben gedaan aan alle bronhouders van de gegevens.

Met de brief is ook een enquête meegestuurd. Alhoewel bescheiden van omvang vraagt de verwerking ervan toch iets meer doorlooptijd. Bovendien geldt ook daar dat nog lang

niet alle enquêtes binnen zijn. In een van de volgende nummers hoort u meer over de uitkomsten, analyses en conclusies.

Onder snelle reageerders zijn zoals beloofd 20 Birdpix-boeken verloot. De gelukkige winnaars waren:

A. Althuis, Nij Beets
M. Arentsen, Varsseveld
A. Bijl, Noordwijk ZH
A.W. Bodbijl, Eindhoven
W. Büsse, De Kwakel
A. Cuyper-de Jong, Valkenburg LB
J.A. Ettema, Leeuwarden
G. Filippini, Helmond
N.H. Harder, Den Helder
H. van den Heuvel, Lelystad
B. van den Hoek, Oldebroek
A. van den Hurk, Nuenen
R. Kraaijeveld, Alphen aan den Rijn
J. Muller, Castricum
P. Tak, Amsterdam
R.A. in 't Veld, Strijen
P. Vermaas, Hellevoetsluis
R. Winters, Amersfoort
E. van Zonneveld, Leiden

Machtigingen voor contributie levert al € 750,- op voor MUS

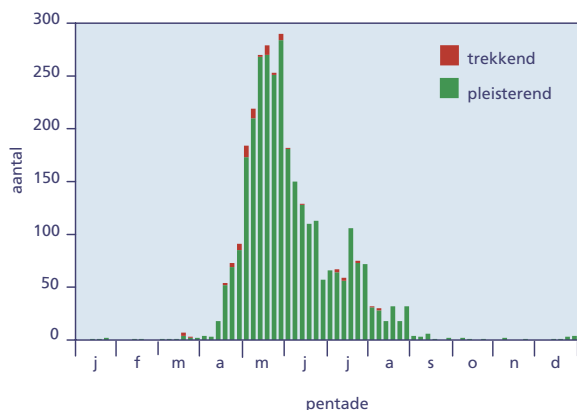
Bij de vorige SOVON-Nieuws vond u de jaarlijkse contributiebrief. Ditmaal zonder accept-giro, maar met een formulier voor een (eenmalige) machtiging. Gelukkig lieten weinigen zich hierdoor afschrikken! Door deze wijze van contributie-inning konden we nu al € 750,- aan administratiekosten besparen: geld dat we rechtstreeks ten goede laten komen van het nieuwe stadsmeetnet MUS. Hiermee hebben we de handleiding en promotiemateriaal kunnen laten drukken.

Alle leden: bedankt! (en mocht u vergeten zijn uw machtiging in te vullen, dan kan dat uiteraard nog).

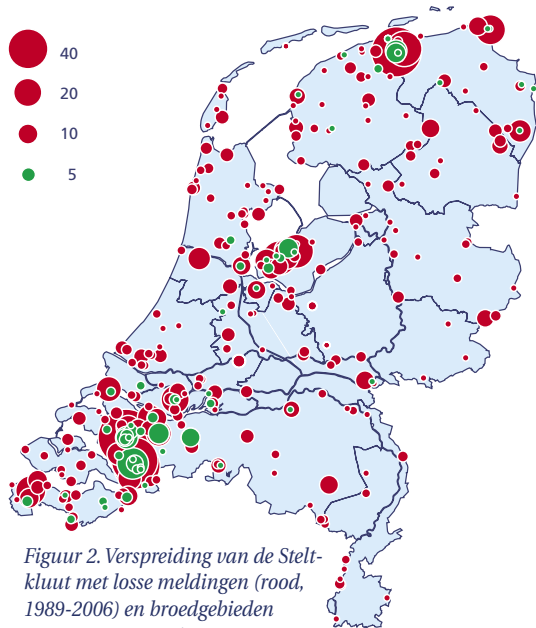

Steltkluut: zomergast uit het droge zuiden

De Steltkluut is een opvallende en fraaie vogel. Het zwart-witte verenkleed, de lange dunne snavel en de extreem lange rode poten maken determinatie eenvoudig. In Europa broeden ongeveer 20.000 paar Steltkluten, vooral in Spanje (15.000), Portugal (1200) en Frankrijk (1500, langs Middellandse Zee en zuidelijke Atlantische kust). De aantallen in deze landen fluctueren, terwijl de Italiaanse populatie (c. 1300 paren) in de jaren tachtig groeide. Het broedgebied in Zuid-Europa schuift langzaam in noordelijke richting op, wellicht als gevolg van het opwarmende klimaat. Zuid-Europese broedvogels en hun nakomelingen overwinteren vooral in Senegal en aangrenzende delen van de Sahel, waarbij jonge vogels gemiddeld zuidelijker verblijven dan volwassenen. Een deel van de populatie overwintert in Marokko en langs de zuidelijke kusten van het Iberisch Schiereiland (c. 1000 in Portugal en minimaal 2200 in Spanje).

Figuur 1. Seizoenspatroon van de Steltkluut (som van de aantallen per vijfdaagse periode in 1989-2006).

Figuur 2. Verspreiding van de Steltkluut met losse meldingen (rood, 1989-2006) en broedgebieden (groen, 188 paren in 1989-2005).

Zomervogel

De Steltkluut is in ons land een vrij zeldzame zomervogel waarvan losse waarnemingen worden ingezameld met het Bijzondere Soorten Project niet-broedvogels (BSP). Van de ruim 240.000 BSP-waarnemingen uit 1989-2006 hebben er 1339 betrekking op Steltkluten (incl. meerdaagse waarnemingen). Ze zijn aangevuld met 696 meldingen afkomstig van Waarneming.nl. Voor analyse van o.a. seizoenspatroon en verspreiding zijn dubbelwaarnemingen er zoveel mogelijk uitgefilterd.

Mei is de absolute topmaand met 47% van alle waarnemingen, gevolgd door juni (23%) en juli (14%) (figuur 1). De zeven maanden van het 'winterhalfjaar' (september tot en maart) zijn samen goed voor slechts 1% van de waarnemingen.

In de meeste gevallen worden solitaire vogels of duo's gemeld (resp. 39% en 29%). Er zijn vijf meldingen van meer dan 15 vogels op één (broed-)plek: juli-augustus 1990 Zoommeer (max. 18), mei 1992 Markiezaatsmeer (18), mei-juni 1999 Rammegors (24), mei-juni 2000 Ezumakeeg (18) en mei 2001 Ezumakeeg (19). Slechts 2% van de waarnemingen betreft trekkers, hoewel deze soort ook op afstand en in de vlucht onmiskenbaar is. Dit suggereert dat een (aanzienlijk) deel van de trek 's nachts plaatsvindt. Het grootste aantal trekkers op één dag is 8 (Eemshaven, 5 mei 2000). In Breskens waar, net als in de Eemshaven, in april-mei vrijwel dagelijks geteld wordt, werden in 1989-2006 slechts 15 trekkende Steltkluten genoteerd (max. 4 op 6 mei 2000).

Pleisterplaatsen en broedgebieden

Steltkluten worden in het gehele land gezien maar duiken in sommige gebieden vaker op dan in andere (figuur 2). Koploper is het Rammegors en aangrenzende Stinkgat

Zld, waar de soort in 15 van de 18 jaren met BSP-waarnemingen verscheen (alleen in 1991, 2004 en 2006 ontbrekend). De locatie is ook als broedgebied interessant: in 9 BSP-jaren waren er broedgevallen (in totaal 28 paren, maximaal 5 in 1993 en 1999; RIKZ). Min of meer vaste gebieden zijn verder het Lauwersmeer (13 jaren, broedvogel in de Ezumakeeg in 1998-2002 met maximaal 9 paren), de Oostvaardersplassen (13 jaren, waarvan in 3 ook broedvogel, max. 10 paren in 1989) en het Zoommeer en aangrenzende Markiezaatsmeer (10 jaren, broedvogel in 6 jaren, max. 14 paren in 1992). Op de Hellegatsplaten, in de omgeving van Oostburg/Groede Zld en op het Eemshaventerrein is de soort gemiddeld eens per twee jaar gemeld. In het binnenland stammen relatief veel waarnemingen uit de Ooijpolder bij Nijmegen (5 jaren).

Losse meldingen en broedvogels

Het aantal waargenomen Steltkluten fluctueert sterk van jaar op jaar en staat duidelijk in verband met het aantal broedvogels (figuur 3). Dit is geen verrassing, aangezien er in ons land geen Steltkluten doortrekken naar noordelijker of oostelijker gebieden. De vogels die vanuit het zuiden onze kant opvliegen, zijn op zoek naar geschikte broedplekken. De fluctuaties van de Vlaamse broedpopulatie (0-23 paren in 1994-2005) komen dan ook goed overeen met de Nederlandse situatie. In Vlaanderen waren in 2000 en 2005 relatief veel broedvogels aanwezig (23 resp. 10 paren), terwijl de soort in 1994-98 en 2002-04 (vrijwel) ontbrak (INBO).

Uitwisseling met Frankrijk

In de database van het Vogeltrekstation zijn zes terugmeldingen opgenomen die een relatie met Frankrijk aangeven. Drie vogels

zijn geringd in Nederland en teruggemeld uit Frankrijk. De vroegste melding komt uit 1931! Een pul van het enige Nederlandse broedpaar dat jaar werd op 20 juli in Limburg geringd en 39 dagen later geschoten in Oise, Noord-Frankrijk, ruim 300 km naar het zuidwesten. Een pul uit Zeeland uit 1958 (minimaal 26 paren in Nederland) werd drie jaar later geschoten in de Camargue en een Noord-Hollandse pul uit 1965 (40 paren in Nederland, hoogste aantal ooit) sneuvelde twee maanden later in Charente bij Bordeaux. Een in Morbihan (Bretagne) in 1991 geringde vogel liet zich twee jaar later aflezen in Zeeland en een pul geringd in 1983 in de Vendée ten noorden van Bordeaux zat tien jaar later in dezelfde provincie. De laatste melding betreft een volgroeide vogel, geringd in juli 1987 in Charente-Maritime, waarvan de kleuringen in mei-juni 1989 werden afgelezen in Zeeland. Een zevende terugmelding in de database zou een gekleuringd exemplaar kunnen worden dat op 4 mei 2007 in Groningen werd gefotografeerd (www.dutch-birding.nl).

Droogte in het zuiden

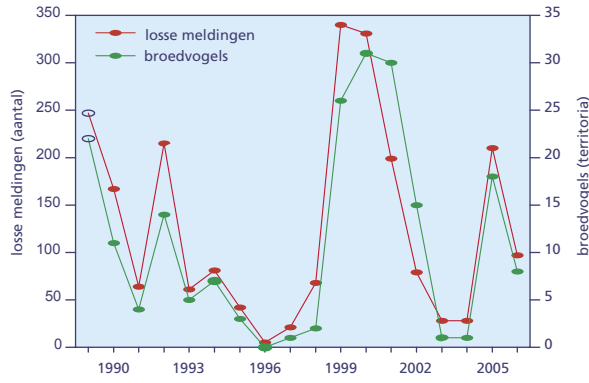
Al in de jaren vijftig van de vorige eeuw bestond het idee dat er een verband is tussen het aantal (broedende) Steltkluten in Noordwest-Europa en droogte in Zuid-Europese broedgebieden, met name Spanje en Zuid-Frankrijk. Om dit te toetsen wordt het aantal waargenomen Steltkluten in ons land vergeleken met de neerslagcijfers in het zuiden (bij gebrek aan informatie over waterstanden en verdamping, wat eigenlijk relevanter is). Dit bevestigt dat we inderdaad bij weinig winterse regenval in (vooral) Spanje

of Zuid-Franrijk meer Steltkluten te zien krijgen, al vormen sommige droge jaren uitbijters (figuur 4). Omgekeerd werden in 1996, toen in Zuid-Frankrijk en Spanje twee keer de normale hoeveelheid regen viel, slechts 4 solitaire Steltkluten in ons land gemeld en kwam er geen enkel paar tot broeden.

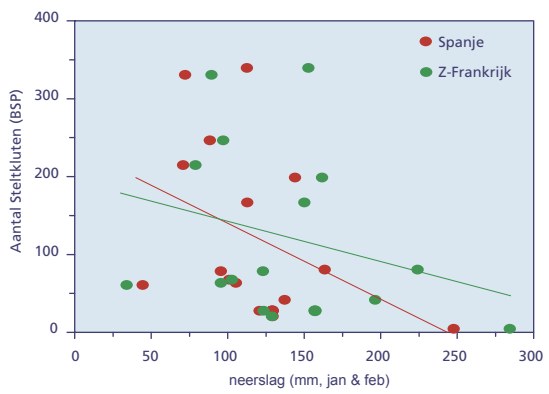
Opmerkelijke exemplaren

In 1992 broedde een ontsnapt vrouwtje Amerikaanse Steltkluut samen met een 'gewone' Steltkluut op de Molenplaat in het Zoommeer NBr (P. Meininger e.a.). Uit Limburg zijn twee waarnemingen bekend van solitaire Amerikaanse Steltkluten (september-oktober 1995, augustus-oktober 2002). Dat ook 'gewone' Steltkluten uit gevangenschap kunnen ontsnappen, bewezen vogels in de winters van 2003/04 en 2004/05 bij Ellewoutsdijk Zld (blauw ringetje) en september 2006 bij Ede Gld (gele ring). Een opvallende verschijning was een vrij zekere hybride Kluut x Steltkluut in het voorjaar van 2004 in De Blikken, Zeeuws-Vlaanderen. Vrijwel zeker dezelfde vogel werd enkele weken later gefotografeerd bij Culemborg (www.birdpix.nl).

Arjan Boele & Erik van Winden

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Steltkluut in Nederland in 1989-2006 met losse meldingen (BSP) en broedvogels (2006 voorlopig aantal, SOVON & CBS).

Figuur 4. Neerslag in januari-februari 1989-2004 in Spanje (gemiddelde van 12 weerstations) en de zuidelijke helft van Frankrijk (gemiddelde van 15 weerstations) in relatie tot het aantal Steltkluten in ons land (BSP).

Afstudeer-stage

SOVON biedt de mogelijkheid om vanaf september een afstudeerstage te lopen bij onze webprogrammeurs. Het doel van de stage is het uitbreiden van interactieve webapplicaties. Ervaring met webprogrammeren (ASP of PHP icm MySQL of Postgresql) is een vereiste. Duur van de stage minimaal 3 maanden; affiniteit met de vereniging SOVON strekt tot aanbeveling. Contactpersoon voor meer informatie over de stage Dirk Zoetebier: dirk.zoetebier@sovon.nl, 024-6848111. Voor meer informatie over SOVON: www.sovon.nl.

WILDzoekers zoeken WILDleiders

Het aantal WILDactiviteiten en WILDzoekers groeit! Daarom zoeken wij WILDleiders. Ben jij jong van geest, inspirerend, positief, improviserend, creatief, natuur-mindend en verantwoordelijk? En vind je het leuk om één of een paar dagen achter elkaar met jongens en meiden op te trekken? Word dan WILDleider en meld je aan bij WILDzoekers.

WILDzoekers is dé natuurclub voor jongens en meiden van 8 tot 16 jaar. Survivaltochten, vogels kijken, braakballen pluizen, sporen, speuren, vlermuizen spotten, water maken, WILDde droppings, kortom: echte WILDzoekers gaan op WILDavontuur!

WILDzoekers is de jeugdclub van Natuurmonumenten, Vogelbescherming, de Zoogdiervereniging, SOVON, De Vlinderstichting, NJN en JNM.

Kijk voor meer informatie op www.wildzoekers.nl en meld je aan als WILDleider via de keuze Over WILDzoekers/contact!

Bijna vliegvlugge jonge Tapuiter bij Egmond aan Zee, juni 2006 (foto: J. Aben).

Broedende Tapuiten in 2006

Alweer twee broedseizoenen geleden kreeg de Tapuiter in het 'Jaar van...' speciale aandacht. Dat leverde een bijna landdekkend maar ontluisterend beeld op: slechts 250-300 territoria, nagenoeg beperkt tot de duinen ten noorden van het Noordzeekanaal en enkele Drentse heidevelden. Daarnaast verzamelden tellers in 2005 informatie over het broedsucces. Ze bepaalden door nauwkeurige en frequente observatie het maximale broedstadium per territorium en soms ook het aantal uitgevlogen jongen per succesvol broedgeval. In combinatie met literatuurgegevens over overlevingskansen werd via een populatiemodel becijferd dat de vastgestelde jongenproductie te laag was om de huidige populatie stabiel te houden. Dit betekent dat de oorzaken van de afname (deels) in de Nederlandse broedgebieden liggen. Om dit verder te onderzoeken, vroegen we de tellers ook in 2006 om medewerking.

Meer informatie over broedsucces en dieet van Tapuiten is te lezen in **SOVON-onderzoeksrapport 2006/14**.

Medewerkers aan het onderzoek ontvingen dit rapport reeds; voor anderen is het via www.sovon.nl te downloaden (Onderzoek/Soortonderzoek/Tapuiter). Hier zijn ook filmpjes te bekijken van voederende Tapuiten in het Noordhollands Duinreservaat.

Vogelbescherming Nederland en PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland financierden het onderzoek.

Verdere afname, povere broedresultaten

De momenteel beschikbare gegevens (betrekking hebbend op ongeveer 70% van de Nederlandse populatie) geven een afname van 2005 op 2006 met 9% aan. Hoewel iets minder groot dan de gemiddelde jaarlijkse afname van 12% in 1990-2005 een verontwaardigend resultaat. Opvallend is vooral de sterke afname op Ameland en in enkele kleine heideterreinen in Drenthe. Alleen in het Aekingerzand (Dr), het enige binnenlandse heideterrein met meer dan tien territoria, trad een lichte toename op.

Informatie over het maximale broedstadium is in 2006 verkregen in 161 territoria, verdeeld over 18 gebieden. In 46% van de territoria werden uitgevlogen jongen vastgesteld, wat minder is dan een jaar eerder (56%). Het aandeel territoria zonder nest dan wel paren met een waarschijnlijk mislukt nest nam navent toe. In 2006 werden in 57 succesvolle territoria 144 uitgevlogen jongen vastgesteld, gemiddeld 2,5 per succesvol paar. In 2005 werden in dezelfde set van gebieden 114 jongen vliegvlug in 50 territoria, ofwel 2,3 jongen per succesvol paar. Het aantal vliegvlugge jongen berekend over alle paren was in beide jaren vergelijkbaar (1,3).

Het vaststellen van het exacte aantal uitgevlogen jongen is niet eenvoudig. Direct na uitvliegen verstopten ze zich bij verstoring vaak in konijnsholen, terwijl het familieverband later minder hecht wordt en mannetje en vrouwtje met hun eigen setje jongen een steeds groter gebied bestrijken. Het vastgestelde succes zal daarom vrijwel zeker enigszins onderschat zijn. Desondanks bleken de resultaten in 2005 in intensief onderzochte gebieden nauwelijks af te wijken van die in alle gebieden samen. Omdat 2006 bovendien een sterk vergelijkbaar beeld oplevert, kunnen we stellen dat het broedsucces in Nederland momenteel fors lager is dan de 4,5 jongen per

succesvol paar die Chris van Deursen begin jaren tachtig in de Hollandse duinen vaststelde, toen de tapuiterstand floreerde.

Voedsel een probleem?

Mogelijk is een verslechterd voedselaanbod verantwoordelijk voor het lage broedsucces en kan specifiek terreinbeheer daarin verbetering brengen. Daarom is in 2006 gestart met een onderzoek naar de voedsel-ecologie van Tapuiten in relatie tot hun broedsucces. In dit project wordt samengewerkt met Stichting Bargerveen en Radboud Universiteit Nijmegen. In 2006 lag de nadruk op het testen van verschillende methoden om voedselkeuze en -aanbod vast te leggen. We gebruikten geautomatiseerde cameraopstellingen bij het nest om het dieet van nestjongen te kwantificeren. Dit bleek in de drie gevolgde nesten zeer divers van samenstelling, hoewel op gewichtsbasis slechts enkele prooi groepen belangrijk waren: twee soorten bladsprietkevers (rozenkever en kleine juni-kever) en larven van kniptorren en vlinder-rupsen (vooral nachtvinders uit de uilenfamilie). Kniptorlarven en rupsen worden vooral in korte grasvegetaties en open zand gevangen, meestal niet óp maar ín de bodem! Bladsprietkevers worden opvallend genoeg onevenredig veel in hoge grassen met verspreide opslag gevangen. Hierbij zijn geïsoleerde struikjes waarschijnlijk van belang als uitkijkpost om vliegende kevers in de lucht te vangen of rustende kevers in de hoge vegetatie te ontdekken (vooral bij slecht weer). Het onderzoek wordt in 2007 op grotere schaal voortgezet. In dit kader worden ook volwassen en jonge Tapuiten voorzien van kleurringen, met name in de Noordhollandse duinen. We zijn vanzelfsprekend zeer geïnteresseerd in aflezingen van deze vogels!

Chris van Turnhout

Bye... G

Guus van Duin (Moon Rijnen)

Gemiddeld genomen kijk ik met tevredenheid terug op de gesprekken die ik gevoerd heb. Ik vond het aardig om de mens achter de naam te leren kennen, of onbekende zaken uit een bekend iemand op te diepen. Sommigen volg ik nog steeds; leuk om te zien hoe voormalige Jonge Honden inmiddels Groningen onveilig maken of de eerste Nederlandse Kildeerplevier op hun naam brachten. En als Romke in de omgeving optreedt met zijn band of dichtende broer, dan zijn Moon en ik van de partij. Dat er wel eens lezers vielen over een of andere uitspraak: wat zou het. Het is toch de mening van de geïnterviewde? Maar op den duur begon de tijdsinvestering - al dat reizen, en dan in vrije tijd de zaak uitwerken - me tegen te staan. De serie zelf was ik nog niet moe. Ik had wel eens een jaartje Zeer Recalcitrante Personen aan het woord willen laten. Het getuigt van grootsheid als je als organisatie ook je scherpste criticasters aan het woord laat komen...

Meer tijd in het vervolg dus voor je eh... huisdieren?

Ja, met vuursalamanders, kleine watersalamanders en andere amfibieën heb ik al wat vanaf mijn jeugd. Vaak gekregen als larven en vervolgens ondergebracht in een van mijn terraria of tuinvijvertjes. Ideale huisdieren, ik hoef ze nauwelijks te voeren, ze redden zichzelf, zolang ik met netten enige bescherming biedt tegen de buurtkatten. Gisteren overigens nog een onvoorzichtige jonge Vuursalamander moeten redden van een

Hij zette in dit blad een knappe serie portretten neer; 35 in getal, en zeker de moeite waard om gebundeld te worden. Tussen Luit Buurma in maart 1998 en Ran Schols in maart 2007 passeerde een bonte stoet van gedreven vogelaars, toppers, jonge honden, gevleugelde vrouwen en specialisten. Nederland werd tot in de uithoeken van Zeeland, Limburg en het Waddengebied onderzocht op talent, van pubers tot hoogbejaarden. Voor menigeen behoorden de soms spraakmakende, altijd boeiende interviews tot het eerste dat gelezen werd.

**Amsterdammer Guus van Duin (53):
In wezen ben ik een luie vogelaar.**

Merel, die er bruut op in stond te hakken. De buurt zal trouwens wel tevreden zijn dat mijn populatie Vroedmeesterpadden zo langzamerhand op uitsterven staat...

En die microfoon in je tuin?

Daarmee neem ik vogelgeluiden op, handig om te luisteren of er 's nachts wat overkomt. Ik had er eerder mee moeten beginnen, dan had ik die overvliegende Roodmus vastgelegd - verbazingwekkend wat er over zo'n stadstuinje in Amsterdam-Watergraafsmeer passeert. Ik hoop natuurlijk een keer een Bladkoning of zo te horen, maar een Vuurgoudhaan is ook al mooi. En natuurlijk de Spotvogel, mijn lievelingszangvogel.

Klinkt niet zo twitcherig

Ik wil best achter een goede soort aangaan, en zeker als het een meeuw of steltloper is. Maar ik ben niet zo'n fanaat. Als ik in Spanje tientallen Dunbekmeeuwen heb gezien, hoef ik niet zo nodig een paar weken later er nog eens eentje in Nederland op te halen. Hoewel, een Dunbek. Ik mis hem nog steeds. Aan jaartjes doe ik al mijn hele leven. Het leukste blijft toch om zelf wat te ontdekken. Wat dat betreft hebben we hier onder de rook van Amsterdam nog mooie tijden beleefd, met de Amerikaanse Gestreepte

Strandloper (zoals-ie toen nog genoemd werd) en de Bairds Strandloper (kwam niet door de Commissie, maar het was er wel een).

Je mist wel eens de actiebereidheid bij de huidige vogelaar

Ik heb me altijd fel gekeerd tegen allerlei zaken die in mijn ogen niet kunnen. Toen ik lang geleden vanuit de studentenflat in Die-men zag dat er kievitseieren werden geraapt in de aangrenzende polders, heb ik onmiddellijk Andri Binsbergen gebeld om Controleur Vogelwet te worden. Een instituut dat zijn nuttige kanten had, maar helaas inmiddels volledig is uitgekleed. Over jacht kan ik me mateloos opwinden, al kan ik met sommige jagers heel goed overweg. Zeldzaam gelachen met een Friese jager tijdens half jaar durend onderzoek aan reeën bij Eernewoude, en dat terwijl we volstrekt tegengestelde standpunten hadden. Het neemt niet weg dat ik de opkomst van Kritisch Faunabeheer (tegenwoordig de Faunabescherming) in de jaren zeventig met gejuich heb begroet. Ik heb er een

Vuursalamander (peter Eekelder)

FUUS

enorme bewondering voor Norman van Swelm aan overgehouden: altijd strijdbaar, zeldzaam goed onderlegd, erudiet en ook nog eens buitengewoon humoristisch. Eenzelfde bewondering heb ik voor mensen als Rob Bijlsma en Kees Camphuysen, die zich met niet veel meer dan een middelbare schoolopleiding hebben opgewerkt tot toonaangevende figuren op hun vakgebied. Ik vrees dat ikzelf die drive niet heb. Ik ben graag met vogels bezig, maar echt iedere dag is nou ook weer niet nodig.

'Enthusiast vogelaar en journalist bij Trouw'

De vogels waren er vanaf mijn dertiende, toen ik met Albert Heijn-punten mijn eerste 7x50 kijker bijeenpaarde. Interesse voor vogels zit in de familie, mijn vader kende wel wat soortjes en mijn broer Bob bleek later eigenlijk fanatieker dan ik. De studie biologie lag voor de hand, ik wist niets anders te verzinnen, maar toen er in haaien gesneden moest gaan worden, haakte ik af. Drie jaar geschiedenis gestudeerd, en toen ook daarmee gekapt. Allerlei dingen gedaan, de Workumerwaard een seizoen lang bewaakt, en toen toch maar weer de biologiestudie opgenomen. Ik had het geluk dat de universiteit de oude garde studenten kwijt moest, en kon versneld - wat

Guus (Fred Hustings)

heet: in 1986 - afstuderen. Nooit zo blij geweest als op de dag dat ik het diploma in handen kreeg - en ook nooit in zo'n zwart gat gevallen als daarna. Want wat moest ik? Onderzoeksbaantjes waren er amper, en ik weet ook niet of dat wat voor mij zou zijn geweest, en het onderwijs: mwh. Maar ondertussen was ik bij Perscombinatie begonnen, als kopijloper. In 1981 kon ik bij Trouw komen werken, werd uiteindelijk opmaakredacteur en ben nu eindredacteur. En behoor ik tot de oudgedienden.

Waarbij de avonddiensten wel eens lastig zijn voor een trektelverslaafde

Trektellen is inderdaad mijn tweede natuur. Ik heb ook wel broedvogels gekarteerd, bijvoorbeeld voor Randstad en Broedvogels (verschenen in 1981) en de broedvogelatlas van Ray Teixeira. Soms gingen we zelfs letterlijk vanuit de kroeg het veld in, of naar de Oosterbegraafplaats. Maar dat had ik op zeker moment wel gezien. De nieuwe broedvogelatlas, met vijf minuten stilstaan op de kruising van twee drukke wegen en dan opletten of je tussen het geraas nog vogels hoort: niets voor mij. Van trektellen daarentegen lust ik wel pap. Heb veel aan zee gezeten, maar mijn hart ligt toch het meest bij mijn eigen telpost.

De Vijfhoek en de avondtrek

De ontdekking van de Vijfhoek was op 5 november 1973, vanuit het raam van eerdergenoemde studentenflats. De eerste zomeravondtelling was waarschijnlijk op 20 juli 1981. We wisten al van waarnemingen bij de Gaasperplas dat er 's avonds veel beweging in allerlei soorten kan zitten, maar de omvang kregen we pas door toen we op de Vijfhoek begonnen met de zomeravondtellingen. We hadden een geweldig achterland in de vorm van het nog deels ongecultiveerde Zuidelijk Flevoland, en zagen lange slierten Zwarte Sterns hoog opstijgen en nagenoeg onzichtbaar over land wegtrekken. En veel eenden en steltlopers. Het was de tijd van de Landelijke Werkgroep Vogeltrektellen, en we noteerden ons suf, vliegrichtingen, vlieghoogtes, vlieggedrag. En dan liefst ook nog per kwartier. Achteraf gezien is met al die detailnotities niet zo veel gedaan, en nu houden we het dan ook simpeler,

net als de andere fanaten die dagelijks op www.trektellen.nl van hun enthousiasme getuigen. Die zomeravondtellingen, het blijft prachtig werk. Met de auto ernaar toe en dan de groene kliko-bak uitladen. Want een trekteller moet heel wat meesjouwen: twee statieven (voor telescoop, grote kijker en videocamera), eten, drinken. Gelukkig is het meestal lekker weer, eventueel een flesje wijn erbij, liefst in het gezelschap van tellers met supergoede ogen en oren (niet mijn sterkste kant, en het wordt ook nog minder) en dan maar omhoog turen.

En wat later in het seizoen de ochtendtrek

Daarmee gaan we door tot begin december. In wezen ben ik een luie vogelaar, het liefst sta ik domweg uren achter elkaar op de telpost. Diatafel met de nodige tiktellers, koffie, notitiespullen, een rechthoekig bord aan een paal, tegen de zon. Prima toch? Gemak dient de mens. Maar in het voorjaar is de Vijfhoek niet rendabel, dan verwen ik mezelf met mooie trekdagen op Breskens (met gebakken paling op een geheim adresje na afloop) en wat reisjes links en rechts.

Zoals

Happy Island, zolang dat nog niet volgebouwd is, of andere gebieden in China. Vorig jaar de Ibisbill gezien en gefilmd, geweldig. Noordoost-Spanje, naar de Duponts Leeuwerik. Ik kwam erachter dat je niet om drie uur je bed uit hoeft, zoals altijd beweerd werd. Eind februari zingen ze gewoon de hele dag. Als je twee maanden later komt, moet je er inderdaad heel vroeg bij zijn. Of de Thekla Leeuwerik, een van mijn favorieten, waarover ik ooit een onbedoeld hilarische lezing voor de DBA heb gehouden. Ik ben ook heel wat keren op Eilat geweest, maar de grote wespendienklapper heb ik nooit meegemaakt. De laatste keer zagen we drie vogels in drie weken tijd. De ochtend dat wij in het vliegtuig terug zaten, barstte de grote stroom los en kwamen er 173.000 over...

Fred Hustings & John van Beterray

Exclusieve aanbieding voor lezers van SOVON-Nieuws

GA NU SPAREN MET 4%* DUURZAME RENTE EN HELP SOVON, DE VOGELS ÉN UZELF

Welkom bij de grootste duurzame bank van Nederland

De ASN Bank is de grootste duurzame bank van Nederland, met nu al meer dan 300.000 spaarders en beleggers. Allemaal mensen die hun geld liever geïnvesteerd zien in bedrijven en projecten die gunstig zijn voor mens, dier, milieu en de natuur. Omdat de ASN Bank strenge duurzaamheidscriteria hanteert, gaat uw geld niet naar ondernemingen die te maken hebben met kinderarbeid, dierenvriendelijke praktijken, milieuverontreiniging of schending van de mensenrechten. De ASN Bank heeft geen kantorennetwerk, maar doet alles via het internet, per post of telefonisch. Dat houdt de kosten laag, waardoor we u een hoger rendement kunnen geven.

De ASN Bank maakt deel uit van SNS REAAL en heeft een vergunning van De Nederlandse Bank. De bank doet dus mee aan het Depositieggarantiestelsel, de collectieve garantieregeling van de Nederlandse Bank.

Postbus 30502,
2500 GM Den Haag
Tel: 0800 - 0380 (gratis).
www.asnbank.nl

Speciaal voor leden van SOVON en de Vogelbescherming met spaarplannen heeft de ASN Bank een zeer aantrekkelijke aanbieding. Opent u vóór 1 oktober 2007 een rekening ASN Ideaalsparen? Dan krijgt:

- SOVON een donatie van € 20,- voor het onderzoek **De toestand van de vogels in Nederland** dat SOVON samen met Vogelbescherming uitbrengt;
- u een **welkomstpemie** van € 10,- op uw nieuwe rekening;
- **én de hoogste duurzame rente (4%*) over uw spaargeld.**

Automatisch sparen met de hoogste duurzame rente

Hoe werkt ASN Ideaalsparen? Simpel. U spaart elke maand per automatische incasso een vast bedrag tussen de € 50,- en de € 250,-. Omdat u zo regelmatig spaart krijgt u een zeer hoge rente van 4%*. U kunt op elk gewenst moment kosteloos geld opnemen per post, via internet, telefonisch of met een gratis pasje. Meer informatie over ASN Ideaalsparen vindt u in het uitgebreide informatiepakket. Vraag het pakket aan met de antwoordkaart op deze pagina. Op www.asnbank.nl kunt u terecht voor meer informatie of om direct een rekening te openen.

Let op: *opent u de rekening online?*

Kies dan bij de vraag *'Hoe bent u met de website in contact gekomen?'* de optie: **'SOVON'**. Dan weet u zeker dat er € 20,- naar het vogelonderzoek gaat en € 10,- naar u als welkomstpemie.

ASN Bank

VOOR DE WERELD VAN MORGEN

OPEN NU EEN REKENING ASN IDEEAALSPAREN EN HELP SOVON EN UZELF

U kunt de ingevulde antwoordstrook uitknippen (of een kopie maken) en in een envelop zonder postzegel sturen naar:
**ASN Bank, Actie SOVON, Antwoordnummer 1188,
2501 WB Den Haag.**

Meer informatie over ASN Ideaalsparen vindt u op www.asnbank.nl.
U kunt daar ook meteen uw nieuwe rekening openen.

Ja, ik ben geïnteresseerd in automatisch duurzaam sparen met 4%* rente. Stuur mij het informatiepakket en het aanmeldingsformulier. Als ik vóór 1 oktober 2007 een rekening ASN Ideaalsparen open, stort de ASN Bank daarop € 10,- als welkomstpemie. Tevens doneert de ASN Bank € 20,- aan SOVON t.b.v. het onderzoek **De toestand van de vogels in Nederland**.

Naam: Voorl. Dhr. Mw.
Adres:
Postcode: Plaats:
Tel: GSM: e-mailadres:

* Rente per 16 april 2007. Wijzigingen voorbehouden.

Ik vind het goed dat de ASN Bank mij per email op de hoogte houdt van nieuwe producten en aanbiedingen.

Meer Blauw op de Wadden!

Dat het al een tijd niet goed gaat met de Blauwe Kiekendief is algemeen bekend. Momenteel broedt nagenoeg de hele Nederlandse populatie op de Waddeneilanden. Omdat de aantallen ook daar sinds 1995 rap achteruit gaan, is haast geboden om de oorzaken van de afname te achterhalen en beschermingsmaatregelen te formuleren. Om die reden wordt vanaf 2004 door SOVON in opdracht van Vogelbescherming Nederland onderzoek uitgevoerd naar broedsucces, voedselkeuze en dispersie van de Blauwe Kiekendief op de Waddeneilanden. Onlangs verscheen een rapport over de eerste drie onderzoeksjaren. De ontwikkelingen per eiland blijken behoorlijk te verschillen.

Blauwe Kiekendief met kleurring
(Harvey van Diek)

Aantalsverloop op de Wadden

Begin jaren negentig waren Blauwe Kiekendieven op alle Waddeneilanden een vertrouwd beeld. In 1994 nestelden er nog 104 paren, tot op Rottumeroog en Rottumerplaat aan toe (figuur 1). In tien jaar tijd halveerde de stand, en afgelopen jaar vormde een dieptepunt met slechts 43 paren. De grootste afname voltrok zich op de Friese eilanden. Opmerkelijk genoeg schommelt het aantal paren op Texel al jaren rond de 20 en kan ook de situatie op Schiermonnikoog met wat goede wil stabiel genoemd worden.

Onderzoeksopzet

In 2004 ging het onderzoek van start, met als belangrijkste pijlers broedsucces, voedsel生态学 en dispersie. Vooral over de voedselkeuze was maar weinig bekend sinds het onderzoek, begin jaren zeventig, van Wim Schipper en studenten. Braakballen en plukresten zijn systematisch verzameld gedurende het gehele broedseizoen, zowel op vaste rustplaatsen als bij de nesten. Omdat de mannetjes grotendeels voor de voedselvoorziening zorgen, werden alle waarnemingen van foeragerende mannetjes in de broedtijd verzameld. De nesten zijn met een interval van ongeveer tien dagen gecontroleerd, om de legselgrootte te bepalen en de conditie van de jongen te meten. Vanaf 2005 worden alle nestjongen bovendien gekleurringd, waarbij voor elk eiland een andere kleur wordt gebruikt. In de drie onderzoeksjaren zijn in totaal van 117 nesten broedbiologische gegevens verzameld. In voedselresten zijn 2479 prooi-items bij elkaar geraapt: 1919 uit braakballen en 560 plukresten. Vrijwilligers en terreinbeheerders werden nauw bij het veldwerk betrokken en waren vooral behulpzaam bij het lokaliseren van nesten.

Hoe doen ze het en wat eten ze?

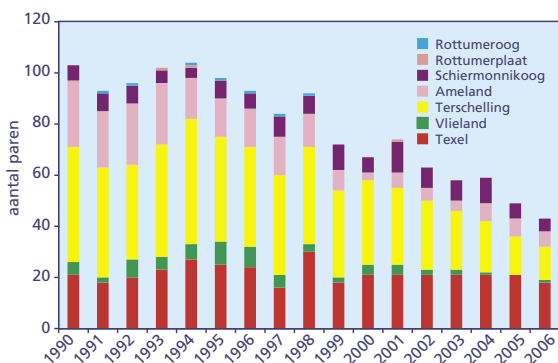
Er bleken grote verschillen tussen de eilanden te bestaan, zowel qua broedsucces als jongenconditie. Gemiddeld was de conditie van jongen op Ameland het slechtst en op

Texel en Schiermonnikoog het best (figuur 2). De conditie was bepalend voor het broedsucces. Paren met 'vette' jongen hadden ook meer uitgevlogen jongen. Zulke ouders zijn ofwel hele succesvolle jagers, ofwel leven ze in een omgeving met veel voedsel.

De verschillen in voedselsamenstelling tussen de eilanden waren minder uitgesproken. Op Texel was het aandeel muizen in het menu het hoogst, op Vlieland en Terschelling het laagst (figuur 3). Op die laatste twee eilanden werden vooral veel zangvogels gevangen. Deze verschillen zijn voor een groot deel terug te voeren op verschillen in prooiaanbod per eiland. Zo komen op Vlieland en Terschelling alleen kleine muizensoorten voor. Op Ameland en Texel zit ook de wat zwaardere aardmuis en alleen op Texel de vette noordse woelmuis, die aldaar een favoriete prooi van de Blauwe Kiekendief is. Toch kon op territoriumniveau geen significant effect gevonden worden tussen de samenstelling van het dieet (prooiaandeel konijn, muis, vogel) en het broedsucces of de conditie van de jongen. Een eerste voorzichtige conclusie is dan ook dat het niet zozeer om de aard van het voedsel gaat, maar om de hoeveelheid. Een aannemelijke hypothese is dat er tegenwoordig op sommige eilanden (met name Ameland en Terschelling) gemiddeld genomen te weinig prooidieren aanwezig zijn voor een toereikend broedsucces.

Geen liefhebbers van begrazing

In hun nestplaatskeuze bleken de kiekendieven een uitgesproken voorkeur te hebben voor onbegraasde vegetaties. Niet raar natuurlijk voor een op de grond nestelende roofvogel. Vrijwel alle nesten zaten in dicht duinstruweel, veelal van kruipwilg, braam en duindoorn. Opmerkelijker is dat ook bij het foerageren de voorkeur uitgaat naar onbegraasde terreinen. Een belangrijk gegeven in het licht van alle op stapel staande plannen voor grootschalige begrazing in de duinen! Verder hadden jagende mannetjes op Texel

Figuur 1. Aantalsverloop van de Blauwe Kiekendief op de Waddeneilanden in 1990-2006 (bronnen: SOVON, WRN, Vogelringstation Ameland, Staatsbosbeheer Terschelling & Vlieland, Natuurmonumenten Schiermonnikoog).

Blauwe Kiekendief, adulte man
(Johan Krol)

Meer lezen:

Klaassen O., Dijkse L., de Boer P., Willems F., Foppen R. & Oosterbeek K. 2006. Meer Blauw op de Wadden! Broedsucces, voedsel-ecologie en dispersie van de Blauwe Kiekendief op de Waddeneilanden in 2004-2006. SOVON-onderzoeksrapport 2006/15. Het rapport is te downloaden via de SOVON website.

Alle meldingen van gekleurde vogels zijn zeer welkom, ook als de code niet kan worden afgelezen! De vogels zijn het hele jaar in Nederland te verwachten, ook buiten de Waddeneilanden.

een ten opzichte van de andere eilanden afwijkende preferentie voor agrarisch gebied. Op de andere eilanden foerageerden ze nauwelijks in de polder. Overigens geldt voor alle eilanden dat de duingebieden het favoriete jachtgebied vormen, of het nu droog open duin, vochtig duin of struweelduin is.

Gekleurde kiekens

In 2006 deden reeds zeven van de 47 gekleurde vrouwtjes in hun tweede levensjaar een broedpoging, zes daarvan op Texel en één op Terschelling. Twee van de zes op Texel broedende vrouwtjes kwamen van Ameland. Ook hier komt Texel dus weer als best sco-

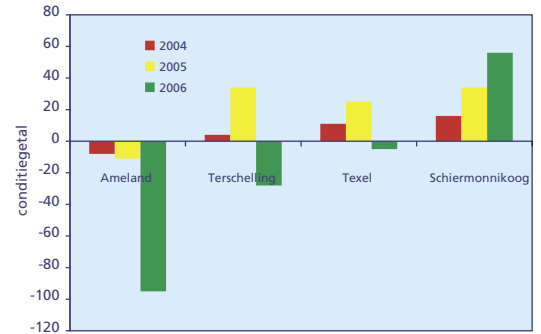
rende eiland naar voren, waarbij het zelfs lijkt te profiteren van instroom van jonge vogels van andere eilanden. In de komende jaren zal moeten blijken of de verplaatsingen naar Texel structureel van aard zijn. Spannend is ook of er instroom uit andere broedgebieden plaatsvindt dan wel dat de Waddenpopulatie geheel op zichzelf staat, en daardoor extra kwetsbaar is. We zijn dan ook blij dat vanaf het huidige broedseizoen op enkele Duitse Waddeneilanden is gestart met onderzoek naar Blauwe Kiekendieven. Daar staat de soort er duidelijk beter voor dan bij ons (net als Velduil overigens). Dankzij de reguliere contacten in het kader van het trilaterale waddenzeeoverleg kon de onderzoeksopzet goed worden afgestemd op die in ons land. Juist door de situatie in Duitsland en Nederland te vergelijken hopen we meer inzicht te krijgen in de processen die de aantalsontwikkeling bepalen.

Olaf Klaassen, Lieuwe Dijkse & Peter de Boer

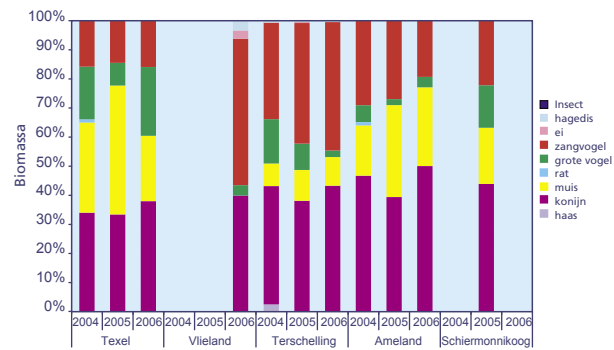
Veldmethodieken broedvogelkarteringen Waddenzee onder de loep genomen

Van 21-23 mei vond in de Waddenzee van Schleswig-Holstein voor de negende maal een zogenaamde 'Quality Assurance Meeting' plaats. Op het eiland Oland, een zogenaamde hallig net ten zuiden van de grens met Denemarken, kwamen 18 broedvogeltellers uit Nederland, Duitsland en Denemarken bij elkaar. De bijeenkomsten hebben tot doel de methodieken van veldwerk bij broedvogelkarteringen in de Waddenzee periodiek te ijken en te valideren, telmethodes onderling op hun gebruik in de praktijk te testen en verschillen tussen waarnemers (en hun achtergronden) in kaart te brengen. Het is één van de weinige projecten waarbij een dergelijke validatie van methodes in het veld zelf plaatsvindt. Vanuit SOVON waren

Lieuwe Dijkse en Kees Koffijberg van de partij. Tijdens de bijeenkomst werd een telling uitgevoerd van alle waddenbroedvogels op het gehele eiland. De uitkomsten verschilden behoorlijk tussen de deelnemers onderling. Zeldzame soorten (Visdiefen tussen Noordse Sterns en het enkele paar Dwergsterns) werd maar door een deel van de inventariseerders opgepikt. Veel discussie was er ook over de interpretatie van de aanwezige Scholeksters (paren, nesten en niet-broedende vogels) en over de grote verschillen in telresultaat tussen de tellers onderling. In de Nederlandse Waddenzee, waar vrijwel alle gebieden jaar in jaar uit door dezelfde waarnemer worden geteld is dat laatste niet zo'n probleem, maar vooral in Duitsland, waar de groep tellers van

Figuur 2. Conditiegetallen van nestjonge Blauwe Kiekendieven, uitgesplitst naar Waddeneiland en jaar van onderzoek. Het conditiegetal is een relatieve maat, gebaseerd op o.a. het gewicht, leeftijd en geslacht van de vogel.

Figuur 3. Voedselkeuze van de Blauwe Kiekendief op de Waddeneilanden in 2004-2006. Prooisorten zijn weergegeven in hoofdcategorieën en uitgedrukt als gewichtsaandeel van het totale dieet.

Lieuwe Dijkse (rechts) en Lars-Maltha Rasmussen (links) werken de resultaten van hun tellingen uit.
Foto: Bernd Hälterlein.

jaar op jaar deels wisselt, is deze problematiek veel belangrijker om bij interpretatie van de gegevensreeksen in beschouwing te nemen. Een definitief verslag van de bijeenkomst zal in de loop van de nazomer beschikbaar komen op de website van het waddensecretariaat in Wilhelmshaven: www.waddensea-secretariat.org.

Lieuwe Dijkse & Kees Koffijberg

Recent verschenen

The Sound Approach to birding

Vogels kijken doe je met je oren. Althans, voor een belangrijk deel. Niet alleen vormen vogelgeluiden vaak de eerste aanwijzing voor de aanwezigheid van een bepaalde soort, ook leveren ze belangrijke informatie over gedrag en determinatie. Daarnaast zijn veel vogelgeluiden gewoon mooi om te beluisteren. Over de uiterlijke kenmerken van vogels is al veel geschreven, over vogelgeluiden - die nu eenmaal moeilijk in woorden zijn om te zetten - veel minder. Lees de passages over geluiden in veldgidsen er maar op na.

In dit boek gaan de auteurs in op verschillende aspecten van het beluisteren en interpreteren van vogelgeluiden. Het vormt een poging tot het 'aanbrengen van structuur'. Vergelijk het met het leren van een vreemde taal; je kunt eindeloos 'woordjes stampen' maar zonder inzicht in de grammatica kom je niet ver! Aan de hand van begrippen als toonhoogte, ritme, timing, volume en intensiteit worden de geluiden 'stap voor stap' ontfaeld. Daarnaast wordt ingegaan op tal van onderwerpen, variërend van de ontwikkeling van vogelgeluiden, de functies ervan, het maken van geluidsopnamen en het gebruik van sonogrammen tot zaken als determinatie en taxonomie. Het boek is voorzien van twee CD's met illustratieve geluidsopnamen, elk voorzien van informatie over locatie, moment, omstandigheden en mate van editing. Informatie die bij menige geluidspublicatie (grotendeels) ontbreekt maar o zo belangrijk is voor het kunnen 'begrijpen' van geluidsopnamen.

Dit Engelstalige werk kent een luchtige stijl, onder meer dankzij vele anekdotes en de 'ik-vorm' waarin hoofdauteur Mark Constantine schrijft. Desalniettemin bevat het een schat aan informatie. Het omschakelen van lezen naar luisteren vereist een ietwat actieve houding maar dit wordt ruimschoots terugbetaald door de prachtige en leerzame geluidsopnamen. Extra leuk voor Nederlandse lezers is dat twee van de 'hoofdpersonen' (Arnoud van den Berg en Magnus Robb) in Nederland wonen en veel geluiden en anekdotes betrekking hebben op Nederlandse vogels. Kortom, een aanrader voor elke vogelaar!

The Sound Approach to birding, a guide to understanding bird sound door Mark Constantine & The Sound Approach. ISBN 978-90-810933-1-6. Het boek is o.a. te bestellen via:

www.soundapproach.co.uk (circa € 48,00 inclusief verzendkosten, afhankelijk van de koers), www.natuurenboek.nl (€ 42,90 inclusief verzendkosten), www.birdsounds.nl (€ 42,40 inclusief verzendkosten).

KNNV

De KNNV hield het betrekkelijk rustig de afgelopen tijd met een viertal nieuwe uitgaven:

Biological globalisation – Bio-invasions and their impact on nature, the economy and public health werd geschreven door Wouter van der Weijden, Rob Leewis en Pieter Bol. De 228 pagina's kosten € 49,95. ISBN 978 90 5011 234 7.

Lentekriebels – Hoe dieren kleintjes krijgen is bedoeld voor jeugd van 8-12 jaar. Deze 32 pagina's kosten € 13,95. ISBN 978 90 5011 249 9.

In de Crossbill Guides-serie verscheen **The nature guide to the Andalusian Sierras; from Málaga to Gibraltar – Spain**. Deze gids wordt in samenwerking met de Crossbill Guide Foundation in Nijmegen uitgegeven. Ze telt 208 pagina's die u voor € 24,95 de uwe mag noemen. ISBN 978 90 5011 251 2.

Dat vogelzang hot is de laatste tijd (zie ook verderop) weet ook de KNNV getuige het boekje **Vogelzang in beeld** van Dick de Vos. De zang van de 15 bekendste tuinvogels wordt in de nieuwste telg van de In-Beeld-reeks gevisualiseerd. Deze 32 pagina's met uitklapkaart kosten € 4,95. ISBN 978 90 5011 252 9.

Flora van Nijmegen en Kleef/Flora von Nimwegen und Kleve 1800-2006

Geen veren, maar toch interessant. Een grensoverschrijdend boekwerk waarin alle opgaven van planten, soorten, aantallen en groeiplaatsen sinds 1781 in een sterk veranderend landschap verwerkt zijn. Zo'n 1800 soorten met verspreidingskaarten en veelal een zwartwit foto vonden een plaatsje in deze 650 pagina's tellende pil.

De KNNV afdeling Nijmegen en het NABU-Naturschutzstation lieten het uitgeven door 'het zevendal' te Mook. Prijs € 49,50, ISBN 978-90-76212-07-4.

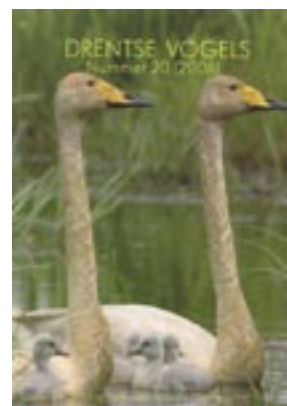
Ornithologisch jaarverslag Texel 2006

In april verscheen het **Ornithologisch jaarverslag Texel 2006**. De 56 pagina's bevatten grotendeels soortbesprekingen, maar ook vele fraaie foto's. Denk daarbij aan een Zwarte Ibis met de vuurtoren op de achtergrond of een Steppekiekendief die over een niets vermoedend jongetje met vlieger trekt.

Dit tiende verslag op rij is een must voor iedereen die meer dan oppervlakkige interesse heeft in de vogelwereld van dit eiland. Het is te bestellen door € 10,- over te maken op giro 5312854 t.n.v. Vogelwerkgroep Texel, Den Burg, o.v.v. 'Jaarverslag 2006' en uw naam en adres.

Drentse Vogels 20

In dit goed gevulde nummer een groot artikel over langetermijnveranderingen bij broedvogels in Wapserveld-Berkenheuvel. Daarnaast o.a. aandacht voor de Grote Canadese Gans in het Fochteloërveen, de eerste broedende Wilde Zwanen van Nederland, een bladbadende Heggenmus en de goudplevierenvangst. Het boekje is te bestellen door € 8,- over te maken op giro 3870292 t.n.v. Werkgroep Avifauna Drenthe te De Kiel o.v.v. DV 20.

Veel Kwartelkoningen

Veel wijst er op dat 2007 beduidend meer Kwartelkoningen gaat opleveren dan 2006 en voorgaande jaren. Eind mei waren via www.kwartelkoning.nl al 100 meldingen van ongeveer 60 verschillende roepende mannetjes binnengekomen. Ter vergelijking: in 2006 waren eind mei nog maar 19 verschillende individuen in kaart gebracht. Vooral gebieden in het noordelijk IJsseldal, langs het Zwarte Water en De Weerribben werden tot dusverre goed bezet. Kenmerkend voor goede jaren zijn vestigingen in woonwijken,

zoals in Beijum in de stad Groningen. In samenwerking met Staatsbosbeheer wordt in 2007 langs de IJssel en langs het Zwarte Water een proef uitgevoerd om ervaringen op te doen met mozaïekbeheer (spreiding van maaidata door de zomer heen). Tot nu toe wordt bij beschermingsmaatregelen voor Kwartelkoningen een straal van 100-150 m rond een roepende vogel gespaard om verstoring te voorkomen. Daarbuiten worden vaak in de tweede helft van juni alle resterende percelen hooiland tegelijk gemaaid.

Vestigingsmogelijkheden voor later arriveerende vogels, tweede broedsels en de opgroei-mogelijkheden voor kuikens worden dan sterk gereduceerd. Met het mozaïekbeheer zal worden gepoogd ook later in het seizoen geschikte habitat aan te bieden. Het project wordt begeleid door onderzoek met behulp van gezenderde vogels. Naast de effecten voor Kwartelkoningen wordt ook onderzocht welke voordelen het beschikbaar houden van hoge vegetatie biedt voor andere broedvogels, dagvlinders, sprinkhanen en libellen. Voor meer informatie zie www.kwartelkoning.nl

Kees Koffijberg & Jan Schoppers

Dobry Den
REIZEN

Polen
Vogel- en Naturreizen 2007
(i.s.m. Stichting Wólka, www.wolka.org)

Groepsreizen
27-07: Biebrza en Bialowieza, kano-wandelreis
14-09: Biebrza en Bialowieza, najaarsreis

Individuele reizen
-Oderdelta, Zeearenden
-Biebrza, fietstrektocht
-Biebrza, kanotrektocht
-Biebrza, wandeltrektocht
-Mazurische Meren, fietstrektocht
-Mazurische Meren, wandelreis
-Bialowieza, oerbos

Lindestraat 4
2313 DA Leiden
tel.: 071-5141782
info@dobryden.nl
www.dobryden.nl

*Dobry Den Reizen
stimuleert duurzaam
toerisme*

ARAGON Naturreizen - Spanje

Vogelreizen naar:

Castilië
Doñana
Ebro Delta
Extremadura
Gredos
Mallorca
Picos de Europa
Pyreneeën
Tarifa
Nieuw:
Almeria & Sierra Nevada
Canarische eilanden

Vakantiehuisen

aan de zuidrand
van de
Pyreneeën voor
vogelaars,
wandelaars
en families.

BROCHURE: TEL. 026 - 372 43 44

25 JAAR SPAANSE VOGELS MET KEES WOUTERSEN: WWW.ARAGONNATUUR.COM

Nieuwe Limosa van kleur verschoten

Na een facelift van de omslag, is met ingang van 2007 ook het binnenwerk van Limosa nieuw vormgegeven. Door gebruik te maken van een steunkleur zijn de mogelijkheden voor presentatie van tabellen en figuren sterk uitgebreid. Tegelijk is het formaat iets aangepast zodat tekst, foto's, figuren en tabellen op de bladspiegel meer ruimte krijgen. In dit eerste nummer zijn artikelen opgenomen over het voorkomen van broedende ganzen in Nederland, effect van recreatie op broedvogels in de duinen, broedende Raven in reigerkolonies en Grote Gele Kwikstaarten op slaapplaatsen.

Voortaan wordt in een speciaal katern verenigingsnieuws over de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU) gegeven. Een ander katern presenteert actuele informatie over SOVON-projecten, met in de eerste editie het nieuwe meetnet MUS.

Leden van SOVON hebben de mogelijkheid een nieuw combi-lidmaatschap SOVON-Limosa te nemen, zie daarvoor de bon in het vorige nummer van SOVON-Nieuws.

Informatie over de NOU is te vinden op www.nou.nu.

Informatie over abonnementen:

Jacob de Vries, Oosterend 10b, 8897 HZ Oosterend, jacobbird@xs4all.nl
Zie ook de combinatie van lidmaatschappen op de bijgesloten flyer over de vernieuwde Limosa.

Insturen van, en informatie over bijdragen voor Limosa:

Rob Vogel, SOVON, Rijksweg 178,
6573 DG Beek-Ubbergen, rob.vogel@sovon.nl

Sterk in opkomst: broedende ganzen in Nederland
Verstoring en broedvogels in de duinen
Slaapplaats Grote Gele Kwikstaart
Raven in reigerkolonies

Bewaar al uw waarnemingen overzichtelijk bij elkaar
Bekijk in één oogopslag in welk jaar de zwaluw het vroegst arriveerde
Zie met een druk op de knop waar u de meeste soorten gezien hebt

BirdTrack Vogelkijksoftware

Invoer van gebieden
Excursiebeheer
Gebruik met meer
waarnemers
Bevat 10.000 soorten
Opslag foto's
Gebruikersvriendelijk

Bewaren vogelgeluiden
Opslag kaarten van
elk gebied
Analyse met grafieken
Uitvoer naar website
of Excel

**Alle soorten en aantal
Statistiek**

- Aantal soorten: 202
- Aantal exemplaren: 545350
- Gem. ex. per soort: 2713,2
- Talrijkste soort: Smient (214658)

Soort	Aantal
Smient	214658
...	...

Gratis download:

Voor een evaluatieversie of meer info, ga naar
www.birdtrack.nl

Van goeden huize

Het goede bestendig verbeteren

Als zuiver familiebedrijf hecht Swarovski Optik bijzonder veel waarde aan kwaliteit. Dankzij geperfectioneerde functionaliteit en innovatieve techniek beleeft u de fascinatie van de natuur van heel dichtbij. Al onze optische instrumenten overtuigen door de combinatie van briljante optiek en esthetische ergonomie. Trouw aan onze ondernemingsfilosofie „het goede bestendig verbeteren“ worden onze producten in Oostenrijk vervaardigd en ondergaan ze uiterst strenge kwaliteitscontroles – zo kunnen wij een langdurige garantie aanbieden.

SWAROVSKI
OPTIK

Swarovski Optik Benelux, Verwelkomingsstraat 17, B-1070 Brussel,
Tel. 0800/022 19 63, Fax 0800/022 13 93 (Nederlandse nummers), info@swarovskioptik.be

www.swarovskioptik.com

De ultieme visuele beleving

Optisch genieten

Importeur TECHNOLYT BV
 Industrieweg 35 · 1521 NE Wormerveer · Holland
 T: 0031 756474547 · F: 0031 756213663
 info@technolyt.nl · www.technolyt.nl

De rijkdom van de natuur in al haar finesse. Victory FL verrekijkers hebben een briljante beeldscherpte voor de meest veeleisende natuurwaarnemer. Zeiss FL teleoptiek heeft een nieuwe standaard gedefinieerd met uitstekende objectiefconstructies voorzien van fluoridehoudend hoogprestatie glas.

We make it visible.

Zeearenden kijken? Kom naar het Vogelfestival

In 2007 organiseert SOVON in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en Staatsbosbeheer voor de vierde maal op rij het Vogelfestival in de Oostvaardersplassen. Ook dit jaar staat het weekend van 25 en 26 augustus bol van de activiteiten in en om het informatiecentrum van Staatsbosbeheer in Lelystad (vlakbij het spoor, langs de Knardijk).

Op het terrein zal er een grote verscheidenheid aan activiteiten en een grote markt met kramen en stands zijn, met vogels en vogels kijken als centrale middelpunt.

Dit jaar is het thema klimaatverandering. Het goede doel is dit jaar de bescherming van de sterk bedreigde Rode Ibissen in Suriname.

Wat is er allemaal te doen?

- Een groot aantal kunstenaars waaronder Erik van Ommen en Elwin van der Kolk zullen tijdens het festival werken aan een groot gezamenlijk kunstwerk;
- In optiekanten showen de verrekijker-specialisten hun optiek en is er volop gelegenheid om kijkers te bekijken en te testen;
- In de verschillende gebouwen worden doorlopend lezingen met verschillende (vogel) thema's gegeven;
- In de buitenlucht wordt een jeugdprogramma georganiseerd door de jongste natuurclub van Nederland, de WILDzoekers;
- Natuurlijk kunnen de wandelexcursies (geleid door ervaren vogelaars) niet ontbreken; zowel beginnende vogelaars als gevorderden kunnen uitgebreid aan hun trekken komen. Al diverse malen zijn tijdens deze excursies Zeearenden, Kraanvogels en Zwarte Ooievaars gezien!
- Daarnaast is er een aantal bus- en bolderkarexcursies en zijn er diverse fotografie-workshops.
- Dit jaar houden we speciaal in het kader van het thema klimaatverandering ook enkele fietsexcursies naar de mooiste uitkijkpunten van de Oostvaardersplassen.
- Prijsvragen en veilingen vormen een omlijsting van het geheel.

Voor verschillende activiteiten (bus- en bolderkarexcursies, fietsexcursies en de fotografiewerkshops) is een beperkt aantal plaatsen beschikbaar en wordt een bescheiden vergoeding van € 2,- gevraagd. Dit bedrag komt geheel ten goede aan het beschermingsdoel. Inschrijving verloopt grotendeels via internet.

De entree van het festival bedraagt € 10,- per persoon (vanaf 16 jaar en ouder) per dag. Kinderen tot zestien hebben gratis toegang.

SOVON-leden en -vrijwilligers ontvangen € 2,- korting. Let op: de adresdrager van deze SOVON-Nieuws is de kortingsbon voor SOVON-leden aan de kassa van het festival. Neem deze dus mee!

Spaar het milieu en kom met de (pendel)bus. Deze rijden van en naar Lelystad CS. Een retour kost slechts € 2,- Honden zijn niet toegestaan op het festivalterrein.

Vogelfestival 2006 (Harvey van Diek)

Meehelpen als vrijwilliger?

Het organiseren van het Vogelfestival is ieder jaar weer een hele klus welke geklaard wordt door een grote schare vrijwilligers. Omdat het Vogelfestival ieder jaar groter en groter wordt, zijn we op zoek naar versterking van het festivalteam. Heb jij zin om bijvoorbeeld voegeexcursies te geven, mee te helpen bij de kassa, het parkeren, het begeleiden van lezingen, of anderszins de organisatie te versterken, meld je dan bij harvey.vandiek@sovon.nl.

Geef bij je opgave even aan op welke dag(en) je inzetbaar bent en welke activiteit je voorkeur heeft. Als tegenprestatie heb je uiteraard gratis toegang tot het festival, kun je je reiskosten declareren, ontvang je een leuk festivalaandenken en krijg je het enige echte vogelfestivaltenuue. Supervrijwilligers die op beide dagen meehelpten kunnen bovendien gezellig aanschuiven bij de barbecue op zaterdagavond.

Kijk voor alle informatie en inschrijvingsmogelijkheden voor diverse excursies op www.vogelfestival.nl en kom ook!